

З О Р А

ЛИСТ ЗА ЗАБАВУ, ПОУКУ И КЊИЖЕВНОСТ

УРЕЂУЈУ

АЛЕКСА ШАНТИЋ И СВЕТОЗАР ЋОРОВИЋ.

Год. II.

У МОСТАРУ, 31. ОКТОБРА 1897.

Бр. 10.

В И Л А

Она игра сред шумарка
Листом, цветом окићена,
Мирисом јој тело ћарка
Росним дахом коса њена.
Тајно у сред полумрака
Уз брујање шумских буба
И уз вреву славујака,
Звиждук коса, гук голуба,
Скаче, маше голом руком,
Ил' се брсне гране прима,
Виси тако, вије струком
Игра, плови на звуцима.
Часом ногу доле свија,
Сањива је травка чује:

Пробуди се, клас извија
Да јој прсте омилије.
Мени приђе изненада,
Сребрно ми ближи лице,
Загри ме хладна, млада
И ко росне јагодице
Додирну ме уста њена
Па ме љуби, дах ми пије
Кратког часа једног трена,
Ја се макнем — ње већ није
И до зоре за њом лећем
Тајни огањ мене тресе —
Она лети за дрвећем
Тапше, игра и смеје се...

Ленски.

ПРЕД ЈЕСЕН

Ветрићу, куд блудиш по пустој пољани
Ко несретно момче уздисаја пун?
Минуло је лето, већ су прошли дани
Кад је овде цвао цветак, зелен цбун.

Давно се не реси поље жутим влатом
Нити шеву вуче сунцу висок лѐт —
Голе су пољане; с уздахом, шапатам
Ти ветрићу падаш на јесењи цвет.

Видиш, тако време носи као жетва
И младост и љубав у далеки крај
А срцу остане као тешка клетва
С пустом успоменом празан загрљај...

Ленски.

А М А Д И Л

Слика из туђине

(Из књиге „Звезде Лугалице“)

ОД **Стевана Матијашића**

(СВРШЕТАК)

III.

Прогурам се кроз људе и уђем под сводове црквене. Говорник је већ отпочео придику.

О чему би другоме могао говорити до „О значају данашњега дана“. Одмах на први поглед разумедох узрок његове далеке славе: лепа спољашност; висок, крупан, коснат и стасит човек; звучан, дубок, чист па ипак мек глас који „продире до у душу,“ као што би рекао неки српски критик „разнежио би и најокорелије душе, а да како добре и милосрдне;“ при томе учини по који побожни покрет ока, по који скромни и чедни осмејак (католички је свештеник) и врло озбиљан поглед у великим, дубоким а испод густих већа црнпурасто осенченим очима пуно дубљине, меланхолије и енергије — не могу до душе брзо да схватим како он све те изразе скупа усредсређује на лицу, али свакако успева да изазове ефекта; затим леп навод из Светога Писма као основа пригодном размишљању: „... И знајући ово вријеме да је већ час дошао да устанемо од сна... Ноћ прође а дан се приближи: да одбацимо дакле сва дјела тамна, и да се обучемо у оружје видјела.“ (Рим. XIII, 11, 12), чему придружује латинску изреку: „Tempora mutantur et nos in illis“ — времена се мењају па и ми са њима.

Опет утону једна година и амби-су времена — вели.

Затим излаже, да је ова прошла година, што смо је сви преживели

те је добро познајемо, према вечности — ништа. У великим покретима васионским она не значи ништа. Можда није учинила ни толику промену колико она мала стенска ластва, која је у своје лету криоцем случајно додирнула бок високе стене што се диже тамо усред огромне пучине морске, те тиме од камена окрзнула један сићушни делић, малечак као једно најмање зрнце праха, што је после овако одвојено од великог камена пао у море у коме га је нестало, а мајка његове, она стара стена, стоји и даље непомицна да броји тренутке вековних времена, што их ми зовемо годинама, поколењима, вековима, епохама, и временима до у бескрајност!

Па ипак кад видимо, колико великог уплива има једна кратка година у човечјем животу, — онда можемо имати бар приближна појма о ништавилу нашега свакодневнога бића и животарења на земљи у сразмеру према ономе што називамо васионом, вечношћу и божанством.

Човечији је век као мехурић у сред океана који се из дубоке дубине уздигао, па кад стиже на површину, сјајно уздрхти на белом сунчаном зраку, али само за један тренутак, па и то, само за један мали одломак тренутка, а затим га одједном — нема, на веки, не остављајући трага.

И међу нама нема многих који су лане још са нами били.

Сваки од нас има каквог губитка; сваки од нас имао је што да опла-

кује у овој прошлој години. Ако не ког рођака, или пријатеља или ког ближњег, — онда поизвесно какву слатку наду наше будућности, какву велику мисао наше душе или какву племениту симпатију нашега срца.

Tempora mutantur et nos in illis.

— — Сагнем главу; на ново ме обузе она вртоглавица, што ме отера од куће.

Познајем мотиве ових речи, та годинама носим се и борим са њима, па ми се очи ипак наводнише. Једна врло дебела и врло жалостивна госпођа погледа ме и чисто победоносно шапуће:

— Ох, ох, ви шён!

Да, врло много лепо говори тај попа... И ја имађах губитак један — али довољан за цео век; нећу га прежалити до смрти.

Стара мајко моја... Дакле и ти си била само једна кап — и ништа више — једна кап што ју виор ветар истргну из сред сиња мора и која си за један тренут — само за један мали делић тога тренутка светлила на површини свога вечитог и бескрајног океана, заблистала на беломе зраку, па те после нестало да се више не вратиш.

Већ не слушам проповедника. Мисли моје лутају тамо у снажном спољашњем свету. Неким новим познаницима обеђах, да ћу са њима у друштву провести ово вече да поред пуне чаше а у веселом разговору испратимо стару и дочекамо нову годину. Али од тога неће бити ништа. Не могу данас да се веселим. Заклопих очи па се замислих... Сетих се где сам ја ово данас? Тако далеко од куће у страним земљама, у туђем народу. Па се сетих родитељскога огњишта тамо, доле, на далеком Југу у крилу лепих високим брдима опточених поморавских доли-

на. И сетих се оне мале собице у којој сам се родио и у којој је она умрла... Сад је у њој мир и мрак. Ништа се не чује у тишини сем тихог кекета шеталице на малом дуварском сату... Још који час па ће проћи и ова година као онај мехурић у бескрајном мору.

Слатка стара мајко моја! Много ме боле срце, а ти ниси уза ме да ме уздигеш, да ме храбриш и да ме тешиш у овој великој непрекидној борби, где ме гони — гурка онај што је за мном.

Па се сетим последњих речи њезиних, што ми их посла са самртничке постеље и што старе слабе хладне руке нису више биле cadre да доврше:

„Остани ми сине увек онакав као што си био и до сада!“...

Да останем исти... све исти. — Па је ли то могуће у овој непрестаној безумној јурији света, где пада онај који би хтео стати и где је оно што је вечно — неразумљиво, па за то и досадно, те је с тога и бацају на страну...

— — Проповедник уђута. Сви се дижу на ноге да приме благослов посланика Божијег, па се после окрену и полагаано примичу вратима. Служба се Божја довршује.

Стара је година прошла, наступила је нова!

IV.

Светина се разилази. Међу последњима остаде и она. Читаво се снопље просјачких руку пружа према њој чим се појави на прагу. И она даје; даје много; у сваки длан спусти по једну белу пару. У томе се заустави код једне мале групе па је гледа сетно. Мало као и да посрну, затим брзо и одрешито спусти руку у шпаг те исвади два сјајна златника.

И хтеде их дати онима двома. Али се милосрдна рука заустави на по пута; јер је њено лепо благо око погледало у очи испијене, мрачне, жедне и жудне за осветом.

Она се трже и нерешљиво остаде непомична пред оним двома бедним створењима.

У томе јој се на округло раме спусти нека сува дрхтава рука па је ту стисну грчевито. Мора да је то била нека јака горка годинама нагомилавана и утајавана мржња којом јој се у сред лица бацише речи:

— Не треба.

Амадил поче да дрхти.

— Зашто?

— Не треба од тебе.

— Ах, ти си... замуца Амадил суморно.

— Да, да; ја сам, да како! — настави она стара. — Знаш како се зovem? — Име ми је Амадил, ако ако ниси знала. Да, Амадил, као и теби. Видиш, ова до мене, и то је Амадил. Сви ми то име водимо, јер он, знаш он га највише милује, и ми јаднице, ми га задржасмо и даље, док трајемо. . . .

— Бог ти дао . . . — промуца Амадил — ево, узми.

Просјакиња је и не слуша, већ настави:

— Та то име означава наше сјајне дане, . . . задржаћемо га, задржаћемо га наше сјајне дане Они су били лепши него твоји данас; ах . . . он је тада био млађи, гиздавији — теби остаде само развалина.

— Узми, узми.

— Држ. Чувај твоје злато, требаће ти, ако већ не чуваш своју лепоту.

Амадил тихо врисну и зажмири. У једном тренутку као да су јој кроз главу прелетеле слике читавих десе-

тинâ година, док се мисао не заустави овде. Брзо скупи огртач на себи који је досада кокетно намештен висио и лепршао се на раменима јој, па похита доле.

Просјакиња још виче за њом, чисто крешти како је обладала љутина:

— Не треба од тебе; ти си нас изгурала; због тебе смо ту. Боље је да чуваш, остарео ти је голубан.

И као да је њен сопствени глас све већма надражује, надвикује и све околне који је утишавају:

— Ти рито, ти рито!

Лакеј скочио с бока па као пре отворив вратанца снисходљиво чека.

Али Амадил не улази; оштро га ослови:

— Нећу. Идите кући.

Слуга је погледа понизном радозналошћу:

— Зар нећете, Милостива, данас?

— Ни данас, ни после — одговори она кратко па пође.

Лакеј се осмехне као да познаје овај тон. Поздрави је па скокне на траг на бок.

Амадил се пак упутила поред цркве у отменој црној кадифастој хаљини по меком белом снегу несравњено лепо и умилна.

Шапућући:

— Ни данас; ни сутра, ни никада.

— — — — —

Светина се већ разишла; просјаци отклепаше. Задивљени кочијаш оде с колима чији су углачани точкови једва чујно шкрипели по танком снегу. Вреве, хуке нестаде.

Али сада тороњски сат поче полагањено да избија час седам, затим је звонар испраћао дан. У ноћи још је сетнији звук звонâ, који својим тупим озбиљним гласом као да све једнако понављају реченицу:

— Tempora mutantur — tempora mutantur . . .

Само собом вечерас је тужно.

— — Пођем и ја. Нисам ишао, већ летео. Као да хтедох да је стигнем! И чињаше ми се да је угледах. И она је хитала и где пролазаше људи су дуго гледали за њеном краљевском

појавом. Не могу да је стигнем, брзо се изгуби међу људима и у сутону, али сам бар очима испраћао дивну слику што у даљини полагаано ишчежава, а са нервозним куцањем мога срца суморно се слева брујање са звонара:

— Tempora mutantur — et nos in illis.

ЋУДА ЋЕШ . . .

Ћуда ћеш са мном, чедо љупке среће?

Мој мрачни удес сву ми сладост скрива —

На путе моје не расипа цв'јеће,

Ни златне луче на небеса сива;

Ни мир, гдје с' бори са гњевом оркѠна

Крилати гениј мојих младих дана

У бурном св'јету, теби рај што бјеше,

Ја нађох мегдан са судбом и људма;

И слатку вјеру када ми отеше,

Рањено срце носећи у грудма

И биљег гњева на суморном челу,

Јурнух у борбу пламену и врелу —

Обешчашћена гдје Истина паде

И гр'јех праоца ускрснуо блуди,

Себичност мрска гдје царује саде

Тргујућ, сл'јепо са слободом људи!

И на р'јеч правде гдје је Злодух диг'о

Најљућу борбу и најцрње иго!

О куд ћеш са мном . . . ? Зар да познаш сама

Кроз срушен вео те младости сјајне,

У срцу људи колика је тама,

У духу њином какве жеље тајне;

И каква об'јест подиже се туди

Невиност свету гдје згазише људи.

Пусти, нек дух ми, самац и од сада

У страшној борби тражи сласти свете,

Ал' ти не иди на путеве јада

Пламена љубав куд те за мном крете —

Јер, и да вратиш часе слатке среће,

Пропала вјера вратит' ти се неће.

ЋА МЛАЂИМА СВЕТ ОСТАЈЕ

— Приповетка из српског живота —

— Радоје Домановић. —

(НАСТАВАК)

МЈања је имала некако сличне мисли, али јој ипак беше жао Стеве, а место јарости и помисли да се све то може повратити као што је било, као што Мита мисли, она очајно плакаше, уздисаше и шапуташе молитве.

Све ово направише проклети дописи. — Милан је послао још један нов допис против Љубе, у коме је, сигурно да би стил био китњастии, назвао Љубу: лопужом, лоповом, глобацијом, чанколизом и распикућом. Овако „дивни епитети“ што службау Милановом „сачиненију“ као „украси“ стила, морала су, што се само по себи разуме, коштати као и сваки украси врло много. Љуба тужи суду за неке клевете и увреду части и онда Мита, који је и потписао допис, буде осуђен... по тој кривици на нека плаћања и затвор од неколико дана (што може и да се плати новцем, ако Мита не би хтео да оде у апсану).

У једном писму Стевином, што га је писао другу после овога догађаја, стајало је и ово:

„... Тек што је главно наше ствари иду доста добро. Љуба је врло бистар човек, одлучан и заузимљив. Он за наш град вреди много и без њега, како ми се чини, не би се могло много учинити. Многи већ грађани долазе у читаоницу и узимају књиге на читање“... — Осим тога писао је Степа још и ово:

„Читао си и онај гадан допис против Љубе. Њега мрзе сви овда-

шњи старији људи, а нарочито Милан (писао сам ти о њему) и мој отац. Тај допис је писао глупави Милан, а потписао мој отац, те је сад осуђен због клевете и јавне увреде части. Сад је постао готово несносан: виче и на улици и у кафани на Љубу, а код куће још кад попије коју не може да се сноси. Све то мени и Љуби ништа не смета, па ипак мени је тешко и чини ми се да дуго не могу издржати. Морам доћи у Београд, да тражим државну службу ма где, само да се од куће уклоним. Не можеш ти да разумеш сву тежину положаја у коме сам ја. Јавно бих био отишао, али ми је матере жао. Не знаш како ми је кад чујем оца да виче и видим њу како плаче, а сузе јој теку низ бледо, смежурано лице. Воли ме она много, а и отац ме воли, па ипак... Не, не, не можеш ти да све то разумеш. Веруј ми да по читаве ноћи не могу да заспим...“

Из овога писма довољно нам је и оволико, па да бар у неколико разумемо Стевино гледиште на ове ствари, као и утицај њихов на његову душу.

V.

Баш некако јула месеца догодило се ово што ћу даље причати.

Мита по ручку легао да спава, раскомотио се како само може бити и покрио лице бабином шамијом, да га муве не би узнемиравале. Јака врућина га мучи, те чисто човек обезумио, окреће се чес на једну

час на другу страну, а безобразне мушице досадно зује и час му нека падне на босу ногу а час на руку, час се опет нека поткраде ђаволски испод шамије и стане му зврјати око ушију и голицати га по лицу крилима и ногама. То Миту наљути те скочи и дохвати два пешкира, па гунђајући љутито поче јурити муве, а правити примедбе баби како није никаква домаћица кад муве не изјури.

Таман је опет легао и опсовао једној муви „славу годну“, а неко куцну на врати.

Баба, која је дотле спавала у пркос мувама и врућини на миндерлуку, скочи, а рој мува диже се са ње.

Мита већ викну: „слободно“ не водећи рачуна о томе што је само у кошуљи и гаћама, а баба поводећи се иза сна огрнута једном марамом, коју брижљиво држаше руком да заклони груди и го врат, пође вратима.

Јања је већ била изашла из собе кад се Милан бејаше примакао Мити, те са некако важним и поверљивим тоном започе:

— О-ва-а-ај . . ., ја би знаш имао нешто на само да говоримо! — После тих речи Милан се обазре око себе да види, да у соби нема још кога.

Мита напреже сву пажњу и са чудним изразом лица и полуотвореним устима очекиваше нешто врло важно и озбиљно.

— Није ми пријатно, али, . . . — започе Милан и опет се обазре око себе, јер то је разговор озбиљан „за у четири ока“.

Мита још у истом положају очекује шта ће чути.

— Али овај продужи Мита, овај . . . управо у интересу је и твој, а и наше странке, јер ми управо . . . — прављаше он врло досадан увод,

те га Мита мораде пресећи наглим питањем: „па шта је?“

Милан се примаче још ближе и обгради уста рукама па Мити на уво шапну:

— Твој Стева шурује с Љубом! —

Настаде у соби мртва тишина, коју само муве прекидају с часа на час својим зујањем. Обојица се гледаше значајно и ни један не говори.

Мита није могао ништа ни да говори и чисто му изгледаше, да је те страшне речи чуо у неком сну давно, али врло давно, па му чисто загонетно какве све то везе има са чудном овом тишином, са овим зујањем мува и са Миланом што са важним лицем седи пред њим и гледа га право у очи.

— Данас имају збор и Стева ће да говори на њиховом збору! — прошапута са још важнијим лицем Милан.

Мита некако не може тачно да схвати све то, а ипак осећа како му нешто стегло срце и притисло груди, те једва дише.

Читавих десет минута гледао је сад у под и не може да дође себи и да појми све шта се збило . . . Једна мува мили по патосу, и он се загледа у њу, па му се чини да и она нешто предсказује и као да му оним трењем крила пркоси, али неће да му каже у чему је ствар.

У брзо се Мита прибра и схвати свој положај као врло несрећног оца, те уздахну и тужно изговори:

— Тако је то! —

Опет после тих речи уздахну, протрља чело руком, ћуташе доста дуго, па на једанпут тресну десном ногом о под и викну као у бесомучан:

— Мој Стева с моји непријатељи?! . . . Моје дете, па с моји крвници?! . . . Убићу га! . . . Ја сам га родио, ја ћу да убијем! —

Опет заћута мало а за тим јурну бесвесно вратима изговарајући загушеним гласом:

— Ја сам родио! . . . Убићу га, скидаћу га! . . . —

Милан га задржаваше и готово беше забринут шта ће све из овога да изађе. Већ се почео кајати, што је то јављао. Али куд је он предвиђао да ће ствар узети овакве размере. Он је само хтео да упозори Миту, да ће му син пропасти у рђавом друштву и да му напомене, како би требало наћи начина, да се Стева поправи. За тим је хтео предложити Мити, да сина што пре ожени и онда ће тек постати ваљан човек, и како је све ово што Стева ради, само зато што није ожењен.

Ту је у самој ствари тежиште Миланова рада. Његова жена добро стоји са женом неког богатог трговца из К., па је обећала, да ће наћи „згодну прилику“ за њену ћер.

— То је сигурна ствар, ја ћу вам наћи одличну партију, само спремајте дар! — рекла је Миланова жена.

— Свилен хаљина ти је сигурна! — рекла је жена тога богатог трговца.

Жена је дакле издала наредбу своме мужу, да како тако гледа са Митом да се та свар сврши и да Стева узме ту девојку, јер „кад Мита пристане, онда је ствар свршена“.

Миланова је жена много млађа од њега, али се он ње у толико више боји. Управо по његовом схватању „он је мази као какво дете и неће да јој учини на жао.“ Како увек тако и сада, он је својој женици морао учинити по жељи и ступити с Митом у преговоре . . .

Мита, дакле, јурне вратима и Милан се уплашио, да се сва та комедија, коју он жели да одигра и заврши

пијанком и — свиленом хаљином, не заврши трагично.

Мало, те он није био у исто тако мучном положају као и Мита.

— Полако о-ва-а-а-ј . . . чекај . . . — једва процеди кроз зубе, а крупан га зној облио по челу.

— Нема ту чекање, нема ту ништа више! — виче Мита и промукао и отима се, а није му ни падало на ум, да је само у гаћама и кошуљи.

Упаде и Јања у собу и кад виде како се Мита отима да иле некуд, а Милан га вуче узе га и она задржавати, а сва дрхти.

— Кућеш као луд у гаћа, да ти се смеје свет по седе косе! — викну Јања љутито, јер јој то најопасније изгледаше.

Овај разлог као да је на Миту највише утецаја имао, те се узе облачити, а сав се тресе. Он жељаше да се обуче за секунад, али док нађе само чарапе прође неколико минута. Рукав се на капуту изврнуо и сад га поче љутито извртати, па му од узбуђења не испаде одмах тај посао, и он тресну љутито капут за врата и потпуно малаксао леже на диван.

Опет за читавих десет минута настаде ћутање.

Милан се прибра мало, па лагано и што кажу „из дубине“ започе доказивати како је Стева млад, и како се може поправити.

— Не говори ми о лопузи! — прекиде га Мита некако потмулим и малаксалим гласом и подиже се те седе.

— Чим се роди треба за врат, па о ледине, а не да га гајиш! — изговори Мита, slabим и дрхтећим гласом, па опет леже на диван и уздахну дубоко.

Милан примаче столицу и седе до Мите, па опет продужи причати

како он зна многе, који су тако скренули с правог пута, па чим су се оженили одмах други људи. Наводио је примедбе: син тога и тога, па син тога и тога, како су били исти као Стева, али их очеви оженили и сад су све то капетани, срески писари, професори — красни људи.

— То тако мора да буде, говори Милан, сваки школован младић тако, овај, док се не ожени лута по облацима, ал' чим ти њега упрегнеш мало у јарам, одмах му дође памет, па после не може другојачији и бољи бити од њега! —

Мита лежи непомично и не говори ништа, а Милан продужи даље причати како је и он кад је свршио богословију све тако „фантазирао којешта“ док се год није оженио.

— Па данас, хвала богу, ето ме жива и чик ко да каже оволицко за мене! — Заврши Милан своје објашњење и показа Мити један трунић од дувана.

Миту као да то разгали. Он је поштовао Милана, па кад му он ређаше такве примере, па још и за себе прича, како је био такав, па ипак „доживео да буде срески начелник“ онда његово родитељско срце попусти мало.

Мити сад бејаше као човеку, који над својим најмилијим стоји и слуша како га дави самртнички ропач, види да ће остати без њега, а с друге стране слуша искусна и честита лекара, који тврди, да ће болест поћи на боље и да ће се болесник спасти и оздравити.

— Него ти ћути и прави се, да ништа све то не знаш, а ја ћу да пишем једном свом пријатељу у К... Има красну девојку, а и фамилија добра, а то је јединица у оца; имање грдно велико! . . . Сада даје пет стотина у злату све готових, а после

његове смрти коме ће него његовом детету!?! . . . Ако ту упали по сред среће! — заврши Милан.

Милан оде задовољан, што је ствар ипак лепо извео, а Мита улажен остао с Јањом.

— Мора да се жени! — говори Мита.

— Да се ожени, па службу да добије овде, па ето ти! — додаде Јања.

Ућуташе и погледаше се значајно.

— Деца су то, а ти 'оћеш да ти он буде сад као маторац! Не може брате, то је детиња памет! — отпоче Јања и обриса сузе.

— Мора да се жени, друго ништа — изговори Мита после краће паузе и уздахну дубоко.

Опет нови планови стадоше се ковати.

Опет јата жеља и силне наде стадоше се ројити пред њиховим старим очима, опет лепи снови однеше их далеко у будућност. Нису говорили ништа. Погледаше се опет и уздахнуше, а и сами не би знали рећи, што су уздахнули.

Митин и Миланов договор није могао остати тајна за једну паланку, у којој се дозна и разбере и шта је ко ручао у својој кући.

Одмах сутра дан се говорило, како ће Стева да проси Драгу из К...

Једни су хвалили девојку, а једни су се постарали да одмах нађу Стеву, и да му кажу како је та иста девојка јехтичава, једни опет причају како има падајућу болест и само моле, да се то даље не чује; једни опет веле да јој се мајка напија, и додају како ћерка неће бити боља; једни пронашли како је неки њен ујак полудео, а једни како јој се тетка раставила са мужем, управо одјуррио је муж што је његову мајку ударила

кукачом по глави и разбила јој главу. (Срам је било!) — Несрећна је то фамилија! — рекла је једном приликом и Јешина жена, и због тога се завадила са Милановом женом, а ова забранила Милану да се дружи и са Јешом и са његовим ортаком Павлом.... Опет нова тема за ово место. Завадили се најбољи пријатељи! И о томе се много говорило и на разне начине претресало.

Стева није тачно знао шта је све то што се око њега збива и већ су му постала досадна разна запиткивања и разне сплетке, које одмах потекоше.

Он је веровао да је Милан препоручио његовом оцу ту девојку и да је његов отац пристао и да се преговори већ воде о тој ствари, али он опет не би могао пристати на женидбу, нарочито с том девојком. Он се није могао оженити девојком, коју не воли и коју је свега један пут у свом животу видео и која још није толико образована, да га може разумети и да с њом може провести свој век. Он то не би урадио ни по коју цену, и већ је у напред предосећао, да ће се морати уклонити од куће.

Међу тим Милан и Мита раде неуморно. Чак се ових дана не видоше никад да по ручку играју домина и пију каву у кафани.

Видиш их где прођу улицом и нешто шапатом поверљиво говоре и доказују један другоме рукама. Иду по неколико корака, па тек застану, па таман опета пођу и тек опета један другог повуче за пеш од капута, па опет стану; шапће један другом на

уво, па се тек одмакну један од другог и погледају, па опет наставе доказивање рукама и тек после неког времена пошто се споразуму на тај начин продуже даље.

Свршили су ствари повољно. Тодор, тај богати трговац из К... пристаје да да ћер за Стеву, спрему уз девојку и пет стотина готових дуката у злату.

Весео Мита, весела Јања, весео Милан; сви су срећни али Миланова госпођа најсрећнија. Она већ пркоси многим што ствар нису покварили и сања о богатим поклонима и свиленој хаљини.

VI.

Мита, Јања и Милан седе у Митиној гостинској соби. Мита весео и већ почео ћаскати; Јања не зна шта да чини од велике радости, а и Милан весео и некако се поноси што је ствар тако лепо извео.

— Зови ми тога социјалца — рече Мита Јањи расположен меким и нежним гласом.

Да видиш, како ће Социјалис да се умири — додаде Милан и насмеја се и за тим сви троје ударише у смејање.

Уђе Јања са Стевом.

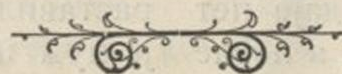
— Ајде љуби оца у руку — рече му Милан.

Стеви се набра чело и устукну назад, а за тим разгледа свуда око себе и с обореном главом стајаше пред родитељима.

— Звали смо те за један допис! — рече Милан и намигну на Миту.

Стева чисто задрхта од јада! Чело му се набра још више и он опет и нехотично устуче још мало натраг.

(СВРШИЋЕ СЕ)

КО ТИ ДАДЕ...

(Биргер)

Ко ти даде, као рај
Миле очи — поглед тај?
Онај, што је простор цио
Плавим велом обавио,
Он ти даде, као рај
Миле очи — поглед тај.

Ко ти створи усне медне
Тако рујне, мале, чедне?
Онај, који мирис ствара
Росној ружи сред њедара,
Он ти створи усне медне
Тако рујне, слатке, чедне.

Ко ти тако златну косу
Низ рамена мила просу?
Онај, који свето, тајно
— С неба шаље сунце сјајно,
Он ти тако златну косу
Низ рамена мила просу.

Ко у мили гласак твој
Анђеоски ули пој?
Онај, што из њежних груди
Славуј тици пјесму буди,
Он у мили гласак твој
Анђеоски ули пој.

АЛЕКСА.

ТУГА ЗА ЗАВИЧАЈЕМ

од Др. Лазе М. Димитријевића.

Чудновато да се ово осећање зове *туга* а чужња за заљубљеним — *љубав*. Међутим то је иста болест. Човек чезне, овамо за кућом, својим завичајем; а тамо за драгим или драгом. Туга за кућом као болест има и свој медицински термин — *Nostalgia* и о тој се болести у војсци води рачун; — за љубав и ако изазивље исте патолошке последице као и туга, у грађанству слабо, а у војсци баш никако неће ни доктори да знају.

Једном, пре десетину година, имао сам у једном селу једну секцију. Требала ми је једна девојчица, да ми чува дете. На питање: да ли има које девојче у селу, да би хтело служити? — пријави ми се биров (пандур) те

општине, који је неколико деце имао и замоли ме, да његову девојчицу примим.

Доведоше дете и сви сељаци гракнуше: Благо теби Милоје, ти скиде један терет с врата, поред ње можеш и ти изићи на селамет. Отац њен, Бог зна како радостан, даде ми је, али дете с неком ладноћом и затезањем седе у кола.

И ја и жена приватисмо је са очинском љубављу, да би и она према нашем детету сестрински одговарала; одведох је терзији и купих јој најлепше сељачке хаљине — срмом извезене. Све ове радости трајаху колико их само погледа. Позивао сам њене родитеље да чешће мојој кући долазе, што су они и сувише ревносно слушали — и све бадава.

Једном лешкарим после подне једног летњег дана и чујем нашу Сѣлу (тако се звала наша „киндс-мадла“) како запева:

„Куку моја кућице! Благо теби Станија, сад ти пландујеш са овцама на Ронђи у ладовини и пирка те ветрић од Скендеровца, а ја овде робујем у „ове вреле варошке зидине“. — Слатка моја „Зрнка“ и ти црна „Гаро“ (имена њених оваца) шта ви радите без мене? Ко вас истерује? . . . и цела ова запевка испрекидана је била горким плакањем и јецањем.

Беше јој 11 година и ја сам мислио, да ће после неког времена ову болест преболети.

Кад би у вече, Сѣле нема. Скинула оно ново срмали одело, и како њене ритине не нађосмо, закључим, да је утекла.

Бојећи се да онако мала није где залутала и да јој се није што десило, једва сам чекао да сване, да одем у њено село. — И одиста је нађем тамо.

Оно није била кућа, а није ни кошара. Један повећи кокошињак, то је био стан њеног оца, који се ту скоро од Драгачева доселио и који је он сам направио на општинском плацу.

У соби сем поњаве, не беше ништа друго од „намештаја;“ ни јастука нису имали, но су сви на тој поњави спавали, метувши лакат под главу. Ја сам баш навлаш о свему том испитивао. И кућа (кујна) и соба неокречене, сниске, да висок човек не може усправно да стане.

Од целог сточног мала имали су 4 овце.

Сав тај јад и чемер, рђава рана и сиротиња — све је то Сѣла претпоставила оном варошком девлету, где јој је сав посао био, да се игра са једним дететом.

Кад сам слушао ону запевку и ја сам онда са свим лепшу слику о њеној кући замишљао и давао сам јој за право — али овај ме је навод пренеразио.

Родитељима њенима беше мило што сам дошао и наваљиваху на њу, да се врати.

Сельаци се радо хоће и за ситницу између себе да бију и убијају, али децу, морам признати, много мање ударају од варошана. Тако и овде — нико се не дотаче, но само наставише неко јадање, износећи њихов бедни живот и да ће њен повратак и за њих бити срећан.

Бадава — ја је истина вратих, но она опет петог дана утече.

Ту скоро видео сам Сѣлу. Удала се; носи конђу. Отишла за једног сиротана; мршава и слаба изгледа, као да јој је 35 година. На питање, да л' се каје, што није остала код мене, одговори: *jok vala.*

Кад сам се први пут одвојио од куће и отишао на страну и ја сам веома тужио за кућом. Свако очево писмо те године сам оплакао и тада се човек сећа само лепих успомена. Кад сам се после годину дана кући враћао — лађа дође у Београд ноћу. Чувши глас мојих родитеља, нисам могао да сачекам, да се лађа љуцки привеже и скеле наместе, но сам са лађиног кљуна на један шлеп прескочио, само да се час пре са мојима састанем.

Но још онда ми је сва поезија била уништена, гледајући оне наше исцепане амале, где се око путничких ствари отимају и један другоме: оца, мајку и Бога псују.

Пре 2 године о феријама послао сам децу у Беч у тазбину. Брзо су

се Беча били заситили. Свако писмо, које смо од њих добили, било је њиховим сузама искапано и умрљано.

„Нећемо — веле — више овде да седимо; сваки дан сви плачемо, хоћемо кући. Не волемо више ни деду, ни тетку ни ове Швабе. Овај бечки Дунав као наша Језава; а у Смедереву је и Дунав већи и лубенице слађе. Овде се лубенице по

бакалницама на кришке продају; код нас то не би ни цигани јели. Само нас одавде одведите, па ћете видети, како ћемо да будемо мирни и послушни.“

Кад су у Смедерево дошли причала нам је мала Лудмила, да је она — пошто не зна да пише — увек терала децу да се на оно писмо исплачу, да би нас њине сузе потресле, те да их час пре вратимо кући.

ЈЕСЕЊИ МОТИВИ

I.

ЈУТРО

Родило се јутро суро, зимно, тамно . . .

Кроз облаке тмуре поднебесје сиво
Изнемогло тиња сунашце кукавно,
Јунак што је летос славно побеђиво.

Кроз маглу и пустош душа моја прти,
Не допиру до ње жарког нада зраци,
И тужна је она, тужна је до смрти,
То што беше некад јунак над јунаци.

Кроз шипражје сухо, и врлетно стење
По крваву трагу хрт промиче живо,
Пред њим рањен јелен изнемогло стење,
Јунак што се летос с ветром утркиво.

Да, магла је сура победила сунце,
И мре јелен дивни у зубима скота.
И моја је нада зашла за врхунце
И душа ми гине у зубих живота.

II.

СТАРИМ ПРИЈАТЕЉИМА

Пролеће мирисно на умору лежи . . .
Ко последњи ронац болеснице младе
Насмеши се сунце, кожа ти се јежи,
А тај осмех каже: нема, нема наде.

Побегле су тице, умрло је цвеће . . .

Вео магле густе звезде посакрив'о.
Цврчи суха грана, на њу гавран слеће,
Ту где ми је летос славуј прижељкив'о.

Пријатељи стари, загрејте ми груди,
Мај ми нагло вене, пропаст срашно зија!
А из братских груди влажно, зимно студи,
Ту где љубав цваше, филистарство клија.

III.

СТАРАЦ

Дан умире ноћ се рађа студена.
Тихо плаче вечерњача румена.
„Дрхћу л' звезде од студени, шта ли је?“
„Није, старче, очи су ти слабије.“

Студен ветар магле ваља долином.
Старији сам опет с једном годином.
„Зоро млада, што си сада мразнија?“
„Нисам, старче, крв је твоја хладнија.“

Пуца зора, дан се рађа суморно.
Ко болесник мили сунце уморно.
„Шта, и том се смртна чаша долила?“
„Ђути, старче, тебе чека могила.“

С. П., 18. окторбра 1897.

Илија Белеслијин.

ДЕНИЗА

ДРАМА У ЧЕТИРИ ЧИНА, НАПИСАО
АЛЕКСАНДАР ДИМА СИН

с пишевим допуштењем превео с француског

Милан Вл. Ђорђевић.

Андрија.

Одиста?

Госпођа од Тозета.

Цела истина. Са странцима могу говорити о каквим год хоћете лудо-ријама, али с мојим сином друга је ствар. Оне од његових авантура, које су ми познате, дознала сам од других; он је шта више убеђен да их ја не знам. У осталом, изгледа да се смирио од неког времена. Много је уреднији, много је озбиљнији, че-шће смо заједно. Није вајде, навршио је двадесет и седам година. Вас, који сте с њим били у гимназији, немогуће је варати. Удала сам се у деветнаестој години, одмах сам, разуме се, добила Фернана; рачунајте, имала сем осамнаест пуних, њему је двадесет и седам, година дана да га родим, то ми чини свега четрдесет и шест година.

Андрија.

Двадесет и три у јутро, двадесет и три у вече.

Госпођа од Тозета.

То вам није рђаво! . . . Ах шешир ме мало стеже. (Посматра се у огледалу.) Ал' је то смешно: мушки шешири само женама добро стоје. Ну, да говоримо о нашим озбиљним стварима.

Андрија.

Слушам вас.

Госпођа од Тозета.

Али врло су озбиљне и само за нас двоје. Обећавате ли ми да ћете чувати тајну.

Андрија.

Обећавам.

Госпођа од Тозета.

Часна реч?

Андрија.

Часна реч.

Госпођа од Тозета.

Особе, о којима ћемо говорити, ништа али ништа ни најмање не знају о овом кораку, који ја код вас чиним; ако не успем, излишно је да оне буду извештене.

Андрија.

Добро.

Госпођа од Тозета.

Хоћете ли да удате Марту?

Андрија.

За кога?

Госпођа од Тозета.

За Фернана.

Андрија.

Ето шта ви зовете бити озбиљна! . . . Нећу!

Госпођа од Тозета.

За што?

Андрија.

За то.

Госпођа од Тозета.

А шта ли је то Фернан урадио?

Андрија.

Многе ствари.

Госпођа од Тозета.

Наведите ми једну!

Андрија.

За што се тукао са господином од Филвијера?

Госпођа од Тозета.

А шта бисте ви хтели? Зар је Фернан могао претрпети увреду, коју му је господин од Филвијера нанео? Господин од Филвијера добио је добар ударац мачем а то је и заслужио.

Андрија.

Шта је казао господин од Филвијера?

Госпођа од Тозета

Да Фернан набавља себи новаца на неки особити начин, и то за то што је Фернан на пикету добио новаца од господин Лоријака; јесте ли икад такво шта чули! . . .

Андрија.

Сто хиљада динара. И то пошто је на само са господином од Лоријака вечерао у засебној соби једне гостионице.

Госпођа од Тозета.

А што је господин од Лоријака играо?

Андрија.

Још нарочито без сведока између две боце коњака, нађене сутра дан празне. Фернан пак ни капи коњака окусио није.

Госпођа од Тозета.

Од куд ви то знате?

Андрија.

Он никад не пије.

Госпођа од Тозета.

Врлина више. Фернан је понудио господину од Лоријака другу партију.

Андрија.

Обећао је другу партију, што није свеједно, а сјутра дан није одржао обећања, налазећи да оно што је било пријатно добити, пријатно је и сачувати . . . На то је Сижисмон без иједне речи платио.

Госпођа од Тозета.

Али на послетку, Фернан је поштено играо!

Андрија

То и ја мислим; иначе очевидно не би био у мојој кући. Али сам догађај ипак спада у оне случајеве, где судије наређују: да се извиди!

Госпођа од Тозета.

Међу тим, онда нисте налазили да је Фернан толико крив, пошто сте, као његов сведок у том двобоју, јамчили за његову част.

Андрија.

Добро знате за што сам то учинио. Учино сам вас једине ради. Ја сам вас некада толико волео, да нисам хтео допустити да се ваше име јавно осрамоти. Мајци се могла пребацити лакомисленост; то је било доста. Нисам хтео да сина бешчашћем оптуже.

Госпођа од Тозета.

Дакле сте ме истински волели?

Андрија.

Као луд, као што човек воли у двадесетој години. Али какав сте жалосни и бдни утецај ви имали на мој живот? Срце дуго осећа прво разочарење, нарочито такво. Хотећи вас да заборавим годинама сам живео у нереду и расипању, одакле ме је Тувнен извукао.

Госпођа од Тозета.

Па и ја сам вас много волела; али то одиста није могло бити врло озбиљно, бар што се мене тиче. Помислите само, кад сте први пут изашли преда ме, имали сте исту униформу као Фернан. Још вас видим у гимназијском капуту како рукама обрћете капу разрогачивши очи, задивљени! Никад нећу заборавити тај капут, тај појас, та метална дугмета и те велике

ципеле! Имали сте одиста најсмишљеније лице које се само замислити може! А уз то били сте сентиментални елегични, суморни! Да човек пукне од смеха. За жену, која је претурила тридесету, драги мој, љубав треба да буде весела, иначе јој је брак довољан. У осталом, на што се ви жалите? Волели сте. Мислите ли да други исто тако добро изаберу своју прву љубав? Љубави контесе и Шерубена!¹⁾ Зар таква успомена из прошлости није мила човеку ваших година? И зар мислите да се контеса не сећа, друкчије него осталих, онога невиног и искреног младића, чије је срце први пут за њом закуцало? Нисам се увек смејала. Ви сте страдали због мене: тим боље, то вас је обогатило искуством и сачувало вас од простачких и опасних страдања. Та детињарија није могла имати већих последица, него што је имала. И баш због тога могла би одатле изаћи вечна и јавна веза између нас, кад би ваша сестра пошла за мога сина. Какав леп расплет! Пошто сам се сад опаметила, то би живела с вама, Фернаном и мојом снахом и водила би кућу. Кад на вас дође ред да се ожените, јер ћете то на послетку морати учинити, ваша ће жена наћи, да је са свим природно да и ја останем са вама. Била бих јединствена пуница, стара-мајка несравњива. Јер што се мене тиче, ја ћу бити духовита и љубезна баба, као жене у осамнестом веку. Одгојила бих цело јато деце, Мартине и ваше. Свако доба има своја задовољства. С времена на време прозборили бисмо опет о прошлости. Зар нећеш?

Андрија.

Нећу.

¹⁾ Лица из „Фигарове свадбе“ од Бомарше-а.
Прев.

Госпођа од Тозета.

Грешите драги мој. Али на послетку, ако се та деца воле? Ако Марта хоће по што по то да пође за Фернана?

Андрија.

Претња?

Госпођа од Тозета.

Не. Претпоставка.

Андрија.

Ну, у том случају, Марта би морала чекати пунолетство. После тога удала би се за Фернана а моје је очи више не би виделе, ни њу, ни њега мужа, ни вас, који бисте пристали на тај брак. Јер сад боље разумем ваше честе посете у манастиру и ваше велико пријатељство према мени, од како је Марта овде.

Госпођа од Тозета.

Чујте, драги мој: кад већ говоримо о том предмету, да идемо до краја. Ви можете удати вашу сестру само у особним приликама. Њен муж и породица њеног мужа морају да приме или да се чине да не виде...

Андрија.

Шта то?

Госпођа од Тозета.

Ваш положај према госпођици Брисо.

Андрија.

Шта значи то?

Госпођа од Тозета.

То значи да сте ви њен љубавник.

Андрија.

Ја, љубавник госпођице Брисо! Ко је то рекао?

Госпођа од Тозета.

Цео свет. Не можете спречити људе, а нарочито паланчане и сељаке, да предпоставе, — кад виде човека вашег положаја и ваших година како

се затворио са свим сам у један замак с управником добара, чија је кћи млада и лепа, — да је тај човек љубавник те лепе девојке. Шта има ту необично? У толико више. . .

Андрија.

У толико више. . . ?

Госпођа од Тозета.

Што ви по свој прилици не бисте били први.

Андрија.

Ви сте ми препоручили госпођицу Брисо; ја сам јој дао место поред моје сестре, а ви данас долазите да је преда мном оптужите двоструком оптужбом. Пре свега изјављујем вам — тако ми части! — да госпођица Брисо заузима у овој кући врло јасан и врло частан положај. А сад, реците ми шта знате о њој.

(Стеже јој доручје.)

Госпођа од Тозета.

Ама чујте ме ви, најпре вам обраћам пажњу да ми стежете доручје јаче, него што сте ми икад руку стегли. О, то је оно! . . . Скромне хаљине, оборене очи па сте уловљени. Боже мој, ал' су људи глупи! За тим вам обраћам пажњу да вам ја нисам препоручила госпођицу Брисо; препоручила сам вам само њеног оца, на њу нисам ни мало мислила. Брисо је глупак, али је очевидно поштен човек, то је све што треба за доброг управника добара. Што сте ви нашли за добро да уведете у вашу кућу матер и кћер, да првој будете претерано одани, да се у другу заљубите нерасудно, то је ваша ствар. Али ви сте хтели да се госпођица Брисо не оговара; у томе, драги мој, нећете успети. Где је та жена, о којој се ништа не говори? Шта се све није о мени рекло?

Андрија.

Али ви . . .

Госпођа од Тозета. (смејући се)

Хвала.

Андрија.

На послетку, реците шта знате.

Госпођа од Тозета.

Не знам ништа. Ја само предпостављам да та лепа девојка — која је уживала потпуну слободу, која је давала лекције из францускога језика, историје и правописа или одлазила на другу страну да узима лекције из певања, како би ступила на позорницу — није чекала двадесет и три године, колико јој је данас, да осети своје сирото срдашце. А сад идем да потражим мога коња, који ме зацело више не може да чека. И после, не љутим се на вас. Знам ја боље но ико шта је то заљубљен човек. Ви велики гимназисто! . . .

ШЕСТА ПОЈАВА.

Исти, Фернан.

Фернан (улазећи.)

Драга мамо, само се на вас чека. (Андрији) Твоја сестра зове те да видиш, како седи на коњу. Брисо хоће пред тобом да пређе с њом велику алеју у касу.

Андрија (полазећи.)

Идем.

(Изиђе.)

СЕДМА ПОЈАВА.

Фернан, госпођа од Тозета.

Фернан.

Ну дакле?

Госпођа од Тозета.

Просила сам је.

Фернан.

Званично?

Госпођа од Тозета.

Не; о теби мисли да ништа не знаш. Немој се издати.

Фернан.

Не бој се.

Госпођа од Тозета.

Не пристаје.

Фернан.

Разлог?

Госпођа од Тозета.

Увек она историја са господином од Лоријака.

Фернан.

То је све?

Госпођа од Тозета.

И то је сувише. Али друга историја: заљубљен је.

Фернан.

У Денизу?

Госпођа од Тозета.

Од куд знаш?

Фернан.

Ал' ми је и то тешко било погодити! Дивота! Он ће се оженити Денизом, ја ћу се оженити Мартом, и цео ће свет бити задовољан. На коње, мамо!

Госпођа од Тозета.

На коње!

(Излазе трчећи)

(Завеса пада.)

(НАСТАВИТЕ СЕ)

КНЕЗ СРЕБРНИ

Роман из времена Јована Грозног, од Грофа А. К. Толстоја

С руског преводи Вукосава Иванишевићева.

(НАСТАВАК)

Глава XV.

РБРЕД ЉУБЉЕЊА.

Бријеме је да се повратимо староме бојарину Морозову. Забуна Јеленина, у присуству Сребрнога, није се сакрила од старог јој мужа. Морозов је најприје тумачио, да је томе узрок Вјаземски, али мало касније у његовој души заче се нова сумња. Раствавши се са кнезом Сребрнијем, и испративши га до врата, он се поврати у своју собу. Бјеше објесио густе обрве, а на челу указаше се дубоке боре. „Сада Јелена спава — помисли он — неће ме чекати, идем мало у башту, да се разладим.“ Морозов изиђе; у башти бјеше мрак. У томе мраку он опази у даљини нешто бијело, па стаде. Наједанпут зачу љубавне ријечи, то бјеше Јеленин глас. Иза нискога плота видио се коњаников облик, који се

бјеше нагао Јелени и нешто јој говори. Морозов притаји дисање, али вјетар занесе ријечи непознатог. Ко ли је био тај коњаник? Можда је Вјаземски примамии Јелену? Загонетно женско срце! Њему се данас допада оно, што је јуче презирало! Или је то Сребрни означио састанак његовој жени? Ко зна? Можда је кнез, кога је он данас дочекао као рођенога сина, тај га исти дан крваво увриједио, њега првога очева друга; њега који је готов био свој живот изложити опасности, само да сакрије Сребрнога од цареве освете! — Али не — помисли Морозов — то није Сребрни, то је какав опричник, нови царски љубимац. Њему је пријатно срамити старе људе... Али жена, жена, змија једна! Зар је ја нијесам љубио? Нијесам ли је држао као рођену кћер? Зар она није својевољно за ме пошла? Није ли ми пошље

захваљивала? Није ли ми се клела за вјерност? Не, не вјеруј женску, Дружина Андријевићу. Забрзао си да браниш дјевојачку част! Преварила те жена, млада змија, осрамила те, да ти се сва Москва руга!“

Тако је мислио Морозов и губио се у сјећањима. Он је хтио јурнути напријед, али је коњаник могао побјећи, па исто не би ништа дознао. За то се ријеша да чека.

Као нарочито вјетар је све дувао, па заносио њихове ријечи, а мјесец никако да иза облака изиђе, тако да Морозов није познао коњаника, само је чуо, како бојариња плачно рече:

„Волим те више него живот, више него сунце. Ја никога осим тебе нијесам љубила, нити ћу икад моћи љубити.“

Одмах затим прође Јелена покрај Морозова, али га не примјети. Он лагано крену за њом. Сјутра дан ничијем не показа да сумња на жену, био је као и прије љубазан, само би се покаткад заборавио и грозно скупио обрве, али то Јелена није примјетила. Страшне би тада мисли мислио Морозов, он је тражио у памети свога супарника!

Прођоше четири дана. Морозов сјеђаше за столом у соби. Пред њим бјеше растворена књига, са сребрнијем корицама. Али бојарин није мислио о читању. Очи су му пратиле китњасте редове, а мисли лутале од женине собице до баштенога плота. У очи тога дана Сребрни се вратио из Слободе, и по обећању посјетио је Морозова. Јелена се тај дан учинила болестна, па није из собе излазила. Морозов није ни у чеме промијенио своје понашање према Никити Романовићу. Али, честитајући му срећан повратак и частећи милога госта, он је непрестано на њ мотрио, изучавао му сваки израз лица, не би ли ухватио макар мали доказ невјерства. Сребрни бјеше замишљен, али прост и искрен, као и прије. Морозов ништа не дознаде.

И ево о чеме је он сада мислио, сједећи за столом пред раствором књигом.

Слуга му прекида размишљање, који улезе, али кад видје намргођено господарево лице, стаде са поштовањем. Морозов га питајући погледа.

— Господине — рече слуга иду царски људи. Води их кнез Атанасије Ивановић Вјаземски. Већ су близу, заповједаш ли их примити?

У исто вријеме зачу се бубањ, то бубаше најпрви опричник, растјеривајући народ и тако чистећи пут своме господину.

— Вјаземски долази у моју кућу? рече Морозов. Је ли помахнитао? Може бити да неће у мене, него гдје даље. Хајде на врата па чекај, ако овамо окрене, реци му да моја кућа није крчма, да ја за опричнике нећу да чујем, нити с њима да једем хљеб и со. Одлази!

Слуга се колебаше.

— Бојарине, ја сам у твојој власти, али то не смијем рећи Вјаземском!

— Одлази! викну Морозов и лупну ногом.

— Бојарине! рече и утрча у собу други слуга — ево кнез Атанасије Вјаземски улази у наша врата, каже да га је цар послао.

— Цар? Он ти је рекао цар? Отварајте широм врата! Изнесите златни суд са хљебом и соли! Нека све слуге изиђу на сусрет царевоме посланику.

Међутим се све ближе чула лупа бубња. У авлији уљегоше лаганијем кораком десет коњаника, а пред њима кнез Вјаземски, на стаситом ждријепцу. На кнезу бјеше кафтан од бијелога атласа. Испод њега вирила је бисером покићена кошуља. Кафтан бјеше немарно потпасан свиленијем пасом малинове боје, на којем висаху са страна златне ресе. За пасом бјеху задивене фине шарене рукавице. Гаће од кадифе, исте боје као и кафтан, бјеху извезене бисером и увучене у жуте чизме, од најбољег сахтијана. По кафтану је лагано пребацио свилени танки огртач, сапет испод грла сребрном копчом. На

глави кнежевој бјеше бијела капица, са дијамантским пером, које се блистало и играло са сунчанијем зракама. Испод капе падаху црни праменови заковрчене косе, па се састајаху са кратком коврчастом брадом, На горњој усни загариле мрке науснице. Стас му је висок и лијеп, а сав изглед кнеза Вјаземскога младоликаст и весео.

По тадашњем раскошном обичају за кнезом иђаху шест пјешака опричника и вођаху шест дивнијех, окићенијех, коња. На коњскијем главама таласаху се шарена перја, а на богатијем седлима звоњаху многа сребрна звонца, и златне јабуке.

Кад се појави Дружина Андријевић, Вјаземски и сви опричници сиђоше с коња. Морозов лагано корачаше носећи хљеб и со, а за њиме све његове слуге.

— Кнеже — рече Морозов — тебе је свијетли цар послао. Хитам да те дочекам са мојим хљебом и соли.

Морозов се тако дубоко поклони, да му дуге косе падоше по очима.

— Бојарине — рече Вјаземски — велики господар послао ти је овај налог: Бојарине Дружина! цар и велики господар све Русије, Иван Васиљевић Грозни, диже с тебе своју царску немилост, опрашта ти све твоје погрешке, и од сада си ти, бојарине Дружина, опет у царској милости, опет ћеш бити у првој части и служити великоме цару православном!

Изговоривши ово Вјаземски метну једну руку за пас, а другом стаде гладити браду, исправи се, премјери Морозова својим орловским погледом и очекиваше одговор. При почетку његова говора Морозов паде на кољена. Сада га слуге дигоше. Он бјеше блијед:

— Нека Света Тројица и сви Московски Чудотворци благослове великога господара — изговори он дрхћућим гласом — нека Свемогући и Премилостиви Творац продужи на много његове царске дане! Нијесам се теби надао кнеже, али тебе је послао цар — улази у моју кућу. Улазите господо опричници! Молим вас бу-

дите као у својој кући. А ја идем отслужити благодарене, па ћу онда с вама сјести и веселити се!

Опричници уљегоше. Морозов зовну слугу.

— Сједи на коња, па скачи кнезу Сребрном, поздрави га од моје стране, и реци му да дође код мене на светковину, јер ме је цар удостојио велике милости, скинуо је с мене своју царску „немилост.“

Ово рече, па се упути у домаћу цркву, а за њиме све слуге осим неколицине, који остадоше да чaste опричнике. Износили су им разне послатице и пића, а ручак је био унапријед.

Наскоро стиже и Сребрни, праћен слугама и познатима, јер у то доба доћи у једнога бојарина на свечаност сам, значило је увриједити му част. Сто бјеше постављен у великој трпезарији, слуге су се већ уредале, само очекиваху Морозова.

Наскоро уљезе сам домаћин лијепо обучен у кадифи. Косу и браду бјеше расчешљао. Он се поклони гостима, они њему, и сви посједаше за сто.

Отпоче весеље. Зазвонише чаше и пехари, и још нешто друго: звекетаху сакривене сабље испод дугачких кафтана. Али Морозов није чуо овога кобнога звука. Он је о другоме мислио. Мислио је, да сигурно с њиме за једнијем столом сједи његов крвник, ноћни љубавник Јеленин. Па се сјети начина, како би за њ дознао. Чинило му се да ће то, што је смислио помоћи, и открити сву истину.

Много пехара бјеше искапљено, ту се пило за здравље царово, за царски дом, за митрополита, духовенство, за здравље Вјаземскога, Сребрнога, гостољубивога домаћина и за сваког појединог. Кад за свачије здравље искапише, скочи Вјаземски и диже здравицу у здравље младе бојариње. То је и очекивао Морозов.

— Драги гости — рече он — не ваља без домаћице пити за њезино здравље. Идите — заповиједи он слугама — зов-

ните бојарињу нека из својих рука почасте госте.

— Браво, браво — завикаше сви — без домаћице ни мед није сладак. До мало улезе Јелена у богато сарафану, са двјема пратиљама, а у руци носаше златан послужавник, са једним пехаром. Слуга напуни тај пехар. Јелена мало отпи, па стаде обносити свакога госта, и свакоме се клањати. Кад би нестало вина у пехару, слуга би опет наточио.

Кад тако почасте Јелена свију редом, Морозов, који је цијело вријеме за њом пажљиво мотрио, рече:

— Драги гости, сада по староме рускоме обичају, молим вас да одате част мојој кући, моме дому и домаћици, да испуните обред љубљења. Јелена Димитријевна, стани на велико мјесто и враћај свакоме пољубац. — Гости захваљиваху домаћину. Јелена дрхћући приђе до пећи, стаде и обори очи.

— Кнеже прилази — рече Морозов Вјаземскоме.

— Не, не, по обичају — завикаше гости — нека домаћин најприје пољуби домаћицу. Нека буде по обичају наших праћедова.

— Добро, нека је по обичају — рече Морозов прилазећи жени, и најприје се поклони до земље. Кад се пољубише, Јеленине усне бјеху вруће, а као лед бјеху хладне усне Дружине Андријевића. За Морозовим приђе Вјаземски; Морозов посматраше. Очи Атанасије Ивановића сијеваху као огањ, али Јелена оста непомична. У присуству мужа и Сребрнога, она се није бојала безобразнога кнеза.

— Није он, помисли Морозов.

Вјаземски се поклони до земље и пољуби Јелену, али како се тај пољубац дуљио више него обично, Јелена љутито окрену главу.

— Не, није он! понови у себи Морозов.

За Вјаземскијем приђоше по реду неколико опричника, али Дружина Андри-

јевић није могао ништа примјетити, него Јеленин немир. Она је неколико пута дизала дуге трепавице и с пуним страха погледом тражила некога међу гостима.

— Он је овђе! ријеша Морозов.

Наједанпут ужас обузе Јелену. Њезин се поглед сусрете са мужевим, и својом женском досјетљивошћу она му погоди мисли. Под овим тешким, непомичним погледом, учини јој се немогуће пољубити Сребрнога, а да се све не дозна.

Престави јој се њихов састанак у башти. Садашњи њен положај и очекивани пољубац учинише јој се као Божија казна за преступ, и тијело јој обузе дрхат.

— Болесна сам — прошапутала она — отпусти ме, Дружина Андријевићу

— Остани, Јелена — рече мирно Морозов — причекај, ти не можеш сада отићи, није се нигдје чуло ни видјело тако шта, треба довршити обред!

И премјери Јелену дубоким испитујућим погледом.

— Ноге ме не држе — изусти Јелена.

— Мала неприлика, која ништа не смета — рече јој муж. — Прилазите господо, не слушајте је. Још је дијете, стидљива, а овај јој је обред новина. Прилазите молим вас!

— Али гдје је Сребрни? питаше се Морозов, разгледајући госте. Сребрни стајаше на страни. Од њега се није сакрила необична пажња, којом је Морозов разгледао жену и госте. Он је видио на лицу Јеленином страх и немир. Никад га до сад савјест није гризла, па је у свачеме био одличан, али овога пута није знао, шта да ради. Бојао се, кад приђе Јелени, да је још више не збуну, међутим остати најпошљедњи, значило је увеличати мужеву сумњу. Да јој је могао како год што шапнути одмах би је ојуначио, али око Јелене бјеху гости, а муж не скидаше с ње очију, требало се на нешто ријешити.

Сребрени приђе, поклони се Јелени, али није знао, или ће јој у очи погле-

дати или неће. Ово га колебање издаде. Са своје стране Јелена није могла одржати до краја муке, на које је мећао муж.

Она га није изневјерила из непостојаности, нити из покварености срца. Она га је преварила за то, јер се и сама преварила, мислећи да може заволити старога Морозова. Кад је ноћу у башти говорила љубавне ријечи Сребрnome, те су јој ријечи саме не хтијући излазиле, она их није бирала, и да је видјела иза себе мужа, одмах би му све признала. Али је нарави била страшљиве. Послије ноћнога састанка са Сребрнијем, непрестано је гризла савјест, а уз то мучио је страх и немир за судбу кнеза Сребрнога. Срце јој се кидало између два осјећаја: она је хтјела да падне пред мужа, да му све искаже, и да у њега потражи мудрога савјета, али се бојала мужеве јарости, бојала се за Никиту Романовића.

Та борба, те муке, страх од мужа, иначе добра и љубазна, али тврда и опора у свеме ономе што се тиче његове части — све је то коначно потресло њену физичку снагу. Кад се усне Сребрнога дотакнуше њених, она задрхта као у грозници и збуњено прошапута: — Пресвета Богородице, спаси ме!

Морозов је прихвати.

— Ех — рече он — ево што је женско здравље, кад је погледаш здрава, млада и румена, а мало што, па не може да издржи. Ништа, проћи ће. Прилазите драги гости. Морозов се ни у чеме није промијенио. Он изгледаше миран, љубазан и дочекан, као и прије.

Сребрни сумњаше, да ли је откривена тајна.

Кад се сврши обред, Јелену одведоше пратиље у њену собу, а гости опет сједоше за сто.

Морозов их је частио, не заборављајући ни најмање ситнице гостољубља. Бјеше касно. Вино их је све више веселило, по каткад су се чуле чудновате ријечи међу опричницима.

— Кнеже — рече један пијан опричник Вјаземскоме — вријеме је да отпочнемо.

— Мучи! пришапта му Вјаземски — чуће старац.

— Па и да чује, неће разумјети! ви-
каше онај пијани.

— Мучи! запријети му Вјаземски.

— Али кажем ти, кнеже, вријеме је. Ево ја ћу им дати знак.“ Опричник хтједо устати. Вјаземски га снажном руком сједо.

— Умири се — рече му он — или ћу ти сад сјурити ови нож у грло.

— Шта, ти још пријетиш? викну опричник устајући — дакле је тако? Говорио сам ја, да се теби вјеровати не може. Ти нијеси наш брат. Све бих ја вас кнежеве и бојаре погубио. Али причекај, сад ћемо видјети, чија ће добити. Вади сабљу! Вади да се бијемо, чија ће добити?

Ово је изговорио заплехући језиком, у сред опћега говора и ларме, али неке је ријечи начуо Сребрни, и то је побудило његову пажњу. Морозов их није чуо, само је видио, да је међу гостима отпочела мала свађа.

— Драги гости — рече он устајући — већ је ноћ. Је ли вријеме да се одмарамо? У мојој су кући приправљене свима вама меке востеле.

Опричници устадоше, захвалише домаћину, поклонили се свима, и одоше да спавају.

Сребрни хтједо да изиђе као и они. Али га Морозов ухвати за руку. Кнеже — пришапта му он — причекај ме овдје. И оставивши Сребрнога Морозов се упути у Јеленину собу.

Глава XVI.

Р Т М И Ц А

Кад су опричници сједили за столом, око куће Морозове догађало се нешто необично. У сумрак се почеше појављивати нови опричници у башти, око куће, па и у самој авлији. Слуге на њих не обраћаху пажње.

Кад настаде ноћ, кућа је са сваке

стране била опкољена опричницима. Коњушар Вјаземскога изиђе из куће под изговором да напоји коња. Али то не учини, него погледа на све стране и зазвижда некако чудновато. Неко му се прикраде.

— Јесте ли сви? упита коњушар.

— Сви — одговори онај.

— Има ли вас колико?

— Педесет.

— Добро, очекивајте знак.

— А хоће ли брзо? Додијало нам је чекати.

— То зна кнез. Али чујеш ли, Хомјаче, кнез је забранио да се пали и граби кућа.

— Забранио? а шта ми је он? господар шта ли?

— Да шта него господар, док ти је Маљута наредио да га данас служиш.

— Служићу ја њега, али нећу Морозова. Помоћу кнезу да отме бојарињу, а послѣје то је мој посао.

— Пази, Хомјаче, кнез се не шали.

— Шта брбљаш — изадрије се Хомјак. Ако је кнез себи је кнез, а мени да се повеселим нико забранити неће.

Док се ова двојица разговараху улезе Морозов у Јеленину собу. Она још не бјеше легла. Густа расплетена коса падаше јој по раменима. Хтјела је да легне, па се занијела у мисли. Она се сјећаше првога познанства са Сребрњијем, својих наџа, очаја, затим удаје за Морозова и задане му заклетве. Она се јасно сјећаше, како је на Васкрс ишла на гроб мајчин, ту испод крста оставила обојених јаја, у мислима се мирбожила са мртвом мајком и молила је да благослови њену свезу и љубав са Морозовим. Она је онда увјерена била, да ће запушити прву љубав, да ће бити срећна са Морозовим, а сад... Она се сјети данашњег обреда, и сва се стресе. Бојарин улезе, стаде на врата, а она га и не примјети. Лице му је било тужно и опорно. Он је гледаше; тако млада, тако

дивна, наивна, невјешта... и Морозов осјети сажаљење.

— Јелена — рече он — што си се збунила за вријеме обреда?

Јелена се трже и страшљиво погледа у мужа. Она хтједе клекнути преда њ и све му рећи, али се сјети, да можда он још не сумња на Сребрнога, па се опет побоја за тај мили јој живот.

— Што си се збунила? понови Морозов.

— Била сам слаба... прошапутала Јелена.

— Тако је. Ти си била слаба, али не тјелесно, него душевно, Душа твоја страда. Изгубићеш своју душу, Јелена!

Она дрхташе.

— Јутрос — продужи Морзов — прије него што је дошао Вјаземски, читао сам Св. Писмо. Знаш, шта се у њему каже о невјерним женама?

— Боже мој! изговори Јелена.

— Ја сам читао — продужи Морозов — како се у њему казни прељуба.

— Дружина Андријевићу — мољаше Јелена — буди милостив, не мучи ме... ја нијесам толико крива колико мислиш. Ја те нијесам изневјерила...

Морозов строго набра обрве.

— Не лажи, Јелена, не гријеш више. Ти ме нијеси изневјерила, јер ми никад нијеси ни била вјерна.

— Имај милости, Дружина Андријевићу.

— Ти ми никад нијеси била вјерна. Кад смо се вјенчали, ти си онда лажно целивала крст, јер си другога љубила... Јест, ти си другога љубила! продужи он јачим гласом.

— Боже мој! Боже мој! шапуташе Јелена и покри лице рукама.

— Јелена! А Јелена Димитријевна! Што ми не каза да га љубиш?

Јелена само плакаше.

— Кад сам те видио у цркви, пуну очајања, што хоће да те силом удаду за Вјаземскога, хтио сам да те спасем, али

те не вјенчах прије твоје заклетве, да нећеш осрамотити ове сједине. Зашто ми све не призна? Ти си говорила са мном, а срце и мисао била ти је с њиме... Да сам ја знао за твоју љубав, зар бих те узео? Не, ја бих те гдје год сакрио од Вјаземскога, али те никако не бих узео за жену. Боље ти се било и покалуђерити, него подло поступати. Ти си се сакрила за ме, као за какав бедем, међутим си се са твојим љубавником мени ругала, мислећи: „Морозов је стар, лако нам га је вући за нос!“

— Не, мој господару — јецаше Јелена и паде на кољена — ја никад то чинила нијесам! Никад на то нијесам ни мислила. Он је у то доба био Литви...

Кад изговори „он,“ Морозову се очи запламтише, али се савлада и горко осмјехну.

— Тако! Ви сте се дакле упознали оне ноћи у башти, код плота. Онога истога дана, кад сам га ја као сина примио. И зар сте ви збиља мислили мени очи заварати, мислили сте, да се ја не знам светити. Зар се они балавац нада, да ће му то проћи? Зар нија читао, како у свetim књигама пише: ако човјек учини прељубу са удатом женом, треба смрћу казнити и њега и њу!

Јелена га са ужасом посматраше. Он бјеже хладан, али одлучан.

— Дружина Андријевићу — викну она преплашено — шта си наумио? Морозов извади пиштољ.

— Шта ћеш? викну бојарина и устукну натраг. Морозов се насмија.

„Не плаши се — рече он хладно — тебе нећу убити. Узми свијећу, па хајде предамном.“

Јелена се не маче.

— Посвијетли ми! рече он заповједајући.

У тај мах зачу се ларма у авлији. Неколико гласови викаху. Слуге се Морозовљево довикиваху. Бојарин ослушкиваше. Ларма све виша, зачу се пуцањ. Јелени

се учини да Сребрнога по заповједи Морозова убише.

— Бојарине — викну она, као изван себе — мене, мене уби! Ја сам једина крива!

Али Морозов не обрати пажње на те ријечи. Он једнако ослушкиваше.

— Уби ме, мољаше Јелена — ја га не могу преживити. Уби ме! Ја сам те преварила, ја сам ти се ругала! Уби ме! Морозов је погледа, и да га је ко видио у овоме тренутку, не би знао шта му изражава лице.

— Дружина Андријевићу! — зачу се одоздо нечији глас. — Превара. Издајство! Опричници иду у женину собу. Чувај се, Дружина Андријевићу!“ То бјеше глас Сребрнога. Јелена радосна потрча вратима, али је Морозов одгурну и тврдо закључа врата. Нечији брзи кораци зачуше се по степеницама, затим звека оружја, псовка, и лупа у врата. Врата се из те меља љуљаху.

— Бојарине — викну Вјаземски — отвори, или ћу ти сву кућу разорити.

— Не вјерујем, кнеже — рече достојанствено Морозов. — Нигдје се у Русији није догодило да гост срамоти домаћина, па да му силом улази жени. Снажно је моје вино, хајде се испавај, кнеже, па ћеш сјутра бити паметнији. Али ја не забораваљам, да си ти мој гост.

— Отвори! викну гнез упирући у врата.

— Атанасије Иванићу! сјети се ко си ти? Да ти нијеси разбојник, него кнез и бојарин.

— Ја сам опричник, чујеш ли бојарине, ја сам опричник. Ја немам части. Заволио сам ти жену, дивну Јелену, чујеш ли? Не бојим те се, запалићу сву Москву, али ћу добити Јелену!

Наједанпут се соба засјаја. Морозов виђе кроз прозор, како му гори кућа. У то исто вријеме, врата новим ударцима не одржаше, него се с лупом извалише,

и на прагу се појави Вјаземски, обасјан пожаром, и са преломљеном сабљом у руци. Хаљина му бјеше подерана, сва у крви, види се, да је са великом муком стигао до Јеленине собе. Морозов испали на Вјаземскога, али га рука издаде, тана згоди на страну, и Вјаземски неповријеђен нападе на Морозова. Дуго су се борили док Морозов, од једнога снажна ударца, не паде на земљу. Вјаземски потрча Јелени; чим се његове кржаве руке докренуше њене хаљине, она врисну и стропашта се обнезнањена на земљу. Кнез је узе на руке, и стрча низ степенице, метући их њеном расплетеном косом. Код врата га очекиваше коњ. Он ускочи на седло и однесе обамрлу бојарину, а за њим одоше и његове слуге.

Ужас бјеше у кући старога Морозова. Сва велика зграда бјеше у пламену, слуге издисаху под ударцима опричника, а слушкиње и Јеленине пратиље, вриштећи трчаху гори доли по кући. Хомјак и другови му преметаху, и слагаху на страну све драгоцјене ствари, новце, хаљине и т. д. Над свом том гомилом сребра и злата стајаше Хомјак, као звијер и заповиједаше.

— Ух весеља! говораше он трљајући руке — кад је пир, баш је пир!

(НАСТАВИТЕ СЕ)

ЛОВ НА КУРЈАКА

Од Х. Лафонтена.

У Мартинију у Вогезима, камо сам ишао сваке године због чиста ваздуха, лепог положаја и добре воде, којој само и могу захвалити за моје здравље; због чаробног парка кога сам оцртао у ових пет речи: Тријанон је пренет у Вогезе, тамо сам као што кажем направио неколико пријатних познанстава и пријатељстава са Вогежанима, тим чувеним ловцима,

— Хомјаче! завика му један опричник — слуге су однијеле Морозова. Хоћемо ли за њима у потјеру?

— Нека га ђаво носи! Шта нам је за њим стало! Него брзо излазите, јер ћемо се у диму загушити!

— Хомјаче! — рече други — шта ћемо са Сребрнијем?

— Не смијете га ни прстом кренути, него га чувајте, што можете боље. Одвешћемо његову милост у Слободу. Јесте ли видјели, како је ударио кнеза Вјаземскога? Како је наше сабље ломио?

— Јесмо, јесмо.

— А хоћете ли се о томе заклети пред царем?

— Хоћемо, сви ћемо се заклети.

— Е добро. Сад нека га нико не вријеђа, а кад дођемо дома споменуће му мој господар Маљута свој шамар, а ја — моје батине у Међедовки.

Дуго су још лармали и грабили опричници, и кад су отишли са натоваренијем коњима, дуго се још видио пламен на ономе мјесту, гдје је мало прије стајала дивна и величанствена кућа бојарина Морозова; а ријека Москва, све до самога јутра, играла се са огњеним струјама, као са стопљенијем златом.

Оно, што они знају о дивљим вепровима и курјацима то је страшно. Мој пријатељ Меније, страсни ловац на курјаке и оригиналан приповедач јако ме је интересовао његовим причањем.

— Дођите у Јануару да прославимо Св. Хуберта, а кад снег падне учествоваћемо у великој хајци са мојим друштвом. Уверавам вас да ћете уживати.

Те године 14. јануара кренем се за Вогезе, једне хладне вечери.

— Лепо време, говорио сам у себи, набијајући капу на уши, увијајући шал око врата покрив се добро огртачем.

Био сам сâм у колима, те сам према томе могао на тенане мислити о лову, у коме ћу и ја учествовати први пут у свом животу. Лов на курјака је слава ловачка! Како је „мој воз“ ишао полако, баш као што сам хтео! Ну, после неког времена стигох и ја.

Пријатељ Меније дочекао ме је раширених руку и представио ме целом друштву обећавајући ми задовољство за сутрашњицу, приметивши одмах да су већ неколико курјака примећени у околини.

— Само, ако време не попусти и снег буде двадесет см; ако пак удари киша онда ћемо одустати од лова. Сутра рандеву у бараци Матијевој тачно у 8 часова. Знајте, господо ловци, да су прве награде за хајкаче и не мојте само пуцати!

Тако су разговарали ови млади људи: сто франака за главу курјака а двеста за главу курјачице!

— Тако је, повикаше сви у глас.

— Живео наш председник!

— Ето, видиш, рече ми Меније шта раде.

После овога одосмо у његов стан, где нас је чекао сјајан ручак. У челу је седела г-ђа Меније.

— Шта, г-ђица Матилда није ту? Да није болесна?

— Није, него данас је субота, а то је дан њене бабе и она по цео дан и ноћ проведе поред ње. Моја је мати доведе после службе недељом да с нама доручкује.

За време ручка приметио сам да г-ђа Меније није расположена, док је њен муж јео као људождер са свим миран.

Кад донеше каву, поседосмо сви у фотеље с цигаретом у зубима и г-ђа Меније допусти нам да задимимо салон а она узе свој вез.

После кратког ћутања ја рекох:

— Драги моји, изгледа ми да вас нешто мучи?

— Да, промрмља Меније.

— Ах, уздану његова госпођа, ако би хтели да нам будете судија, учинили би нам велику услугу.

— Види се да ту има нечега?!

— Има. Траже нам Матилду.

— Да, па то је природно, а јели то добар човек?

— Врло добар, рече живо г-ђа.

— По твом мишљењу добар, али по моме не, рече њен муж. Ви познајете тог жутокљунца!... Октав Мулен, који већ две године долази у Мартињи са својом тетком или кумом, ја не знам ништа више... Реците, да ли је то погодан муж за моју кћер?....

— У колико се сећам то је врло добар младић, плашљив али изврстан музичар, прави вештак на флаути!

— Зар није? повика г-ђа Меније тријумфујући. Сем тога, господине, чувена фамилија у Еперњеу, имање од једног милијуна, у земљи, виногадима, шумама!...

— То свет само прича, промрмља опет Меније. Са оним миразом, који ја дајем уз моју кћер могу ја наћи и бољег зета!

— На послетку, драги пријатељу, он се допада Матилди, а како је она твоја кћи а ти тако јогунаст, ја видим да ће се то морати свршити што ће она отићи у манастир.

— Ах, ја бих волео само да видим то!

— Видећеш ти то, буди сигуран!

— Тако ми имена, ви ћете ме истерати још из куће! Да, мој драги, стара мајка и кћи боре се против мене.

— Оставите се извијања, јер ако допустите да вам ја то кажем, видећете да ће разлози г-ђе Меније бити бољи но ваши. Види се, тај вам се младић не допада?...

— Тако је.

— За што?

— Не знам ни сам.... Ништа ми

се не допада!... Његово име Октав... Октав, уображено име, које ме одмах подсећа на просташтво. И још нешто, треба ствар свршити јер он свира у флаутицу, — страхан ми је то инструменат!

— Драги Меније, хоћете ли да знате, шта вас то вређа. — Вређа вас то, што ћете се одвојити од вашег јединчета.

— Уверавам те, да је само с тога, што ја у зету хоћу да имам пријатеља и друга, а то не може никад бити за мене мали Мулен.

— Па онда значи, ви нећете да вам се укус дотера?

— Како?

— Место да га унесрећите и да човек очајава, реците му да је ваша кћи још млада. Ако му нећете одмах рећи да, онда му немојте то ни доцније рећи. Отворите му вашу кућу с времена на време и позивајте га у лов!....

— Њега?.... Ја мислим, да он у свом животу није још додирнуо пушку.

— Ти си неправичан; зар он није добровољно одслужио свој рок?

— Да, жено, могуће, али само свирајући у флауту! Та она његова тетка или кума, не знам ни сам шта му је, прати га на сваком кораку.

— Да, храбра жена може се рећи, јер му је она у исто доба тетка, кума и мати, — мати му је умрла при порођају, а отац после неколико година.

Г-ђица Мулен посветила је све своје овом детету, кога је учинила важним човеком.

— Јест, мекушац првог реда.

— Мекушац јер нема порока, учтив је према женама, поштује старце; васпитан да има само један Бог и да људи нису постали од мајмуна и за то је он сада мекушац!... То вас вређа? —

— Госпођо Меније!....

— То је твоја погрешка и ти ме опет изводиш из стрплења и већ има осам дана камо се ми свађамо око тога господина!

— Па лепо, мени се чини то је доста. Он је паметнији. На вашем месту ја бих

узео овако: место да говорим о младом Мулену, користио бих се његовом послушношћу и он би се трудио да изнађе начин да вам се допадне. Видите то је врло важно: извући користи од онога што се има. Ви сумњате у енергију и храброст г. Октава? Да ли је он учинио штогод, да би се могла мотивисати та сумња?

— Не...

— Па онда на чему ви оснивате ваше суђење?....

— Оснивам... на његовом понашању, које нема у себи ничега херојског.

— То није довољно. Право је, да сте ви видели тога младића у опасности и да му пружите руку, ако би он био пак узбуђен — да му окренете леђа, а и ваша би кћи била таква кад се увери, јер женске ако ништа не праштају, то је плашљивост и подлост.

„Што се тиче пак његовог имена Мулен слажем се да оно не приличи, али не вређајући вас додајем да се ближи вашем имену. Меније¹⁾ и Мулен²⁾ могу само правити лепо брашно!

„О томе ћу вас пустити да размишљате, а пошто ћу ја пешачити десет часова, то идем у постељу.“

* * *

Сутра дан киша је јако падала и снег се почео топити.

Збогом лову!... — Пријатаљ Меније грдио је псовао да га је требало само чути Пошто смо доручковали одведе ме он у свој кабинет да ми прочита писмо, које ће ми све објаснити о мом „протежеру“.

— Пардон, ја не заступам тог младића, за то вас молим да ствар из ближе испитамо.

— Знам, то је ваш савет, али ме слушајте. Дакле:

„Господине,

И ако ми чини част што тражите моју кћер, ипак жалим што се не могу сложити с вама...

¹⁾ Меније франц. Melunier — млинар.

²⁾ Мулен „ Monlin — млин.

— Али, то је право одбијање!

— Чекајте, док преврнем лист!

— Ах, несрећни човече, мислите ли како ће му бити тешко кад све то прочита?

— У толико боље.

— Сироммах младић, молим вас не почињите ваше писмо с тим.

— Не, не, и по хиљаду пута не. Ја нећу изменити ни једну реч.

Слушајте наставак.

„Моја кћи је још млада за удају, али оно што не може бити сада биће лако онда кад Матилда ступи у двадесету годину. Чекајући, господине, час кад се то могне остварити, Г-ђа Меније и ја, бићемо особито срећни увек, кад ваша г-ђица тетка буде вољна, да вас прати и да нас обоје посетите. Ако хоћете да ми учините особито задовољство учествујући у једном лову који ја приређујем, јавите ми а ја вам обећавам да ћу вас тачно извести о времену депешом, јер ово рђаво време заставиће за сада лов.

Надајући се, господине, да ћете ускоро добити ово писмо, будите тако добри те изјавите моје највеће поштовање вашој г-ђици тетке и ви примите уверење мојих особитих осећања.

Ж. Меније.“

— Је ли добро?

— Врло добро!

— Ах, та то су две године мира. То ти је лепа идеја... За две године протећи ће много воде испод овог моста а време ће, може бити, учинити да ће Мулен остати само с једним крилом!...

* * *

Пошто је млади Октав примио писмо, упути своју захвалност Г-ну и Г-ђи Меније, примивши с великом почашћу да учествује у лову, молећи у исто време Г. Менијеа да му стави на расположење једну његову пушку и сав прибор остали за лов. Да не би узнемиривао своју куму, није хтео ни да јој говори о томе.

Од тога дана повраћен је мир у кући, баба, мајка и кћи оставили су оца Мени-

јеа на миру, захваљујући му што није ствар покварена, а ја, као саветодавац, добио сам велику важност.

Сви су гледали да пријатно проведем ово рђаво време, које нас је везало за собу.

На послетку зима стеже а једног лепог јутра кад устадосмо беше снег већ тридесет см. дебљине. На све стране свет је чистио снег.

Отрчим одмах у телеграф и јавим депешом младом Мулену: „лов утврђен за прекосутра, не губите ни минута.“

Снег је био јак, да би могли одложити лов, али марш неће бити заморан.

Решено је било да се иде и да се после лова вратимо у Мартињи, где ће нас чекати добра вечера о којој се бринуо г. Хенкен, закупник хотела, а у сјајној сали за ручавање, коју је уступио ловцима сопственик г. Шапије. Позвате даме, требале су да нас ту дочекују а после вечере била је утврђена игранка, с којом би завшили овај свечани дан.

У очекивању, г-ђа Меније заменила нам је мале тањире великим а све у по част младог Октава, који је чекао воз већ од шест и по часова.

Г-ђица Матилда, лепо очешљана а и иначе лепа имала је на себи плаву халину и непрестано је улазила и излазила из куће, погледајући на дуварни сахат; а сва би поцрвенила кад би је ко погледао боље.

Ах, Боње, депеша из Епернеја!

„Молим за извињење, кума ми је болесна, долазим сутра првим возом.“

— Ето, рекох ли ја да неће доћи тај херувим, повика г. Меније који је скривао у овом вицу задовољство; изговор му је сад кумина болест! — Тако ћемо га и ми чекати!

— Али тата!...

— Шта ћу... Рецимо баш и да пође тим возом неће стићи овде у осам часова а сви међу тим, треба да смо у 8 часова

у бараци Матијевој. Нећу ја за његове лепе очи сад растурати друштво за лов. То неће бити никад!

— Али, ако он дође?

— Па и ако дође свираће вам у флаутицу, ви ћете га гледати а то је сигурно врло занимљиво за сваког ловца!

— Да ли се ти, оче, не вараш, може бити да ће он стићи.

— Сигурно! У осталом ја ћу вам оста-

(СВРШИТЕ СЕ)

вити упуство. Он треба да иде сахат пешке право путем па да дође у бараку. При крају шуме има стаза, која сече пут, но то њега не треба да буни, премда ко не познаје добро земљиште може и залутати.

Оставићу му пушку и прибор у санке и кад дође наћиће све, тада ћемо заузети своја места до девет и по часова а то је све што могу за њега учинити па и то је баш много. Са свим сам сигуран да неће ни доћи.

Ljseron.

КЊИЖЕВНЕ БИЉЕШКЕ

Прештампан. Познати Матавуљев роман *Баконна бра Брне* прештампан је из „Subotičkih Novina“ латиницом. Радујемо се, што ће и она браћа Срби, који не знаду Тирилових слова, моћи уживати у овом красном дјелу.

Подмладак, зове се лист за омладину из средњих школа, кога је у Биограду почео уређивати одлични књижевник српски, а наш драги сарадник Момчило Иванић. Потпуно увјерени о способности уредника, тврдимо, да ће лист бити врло ваљан, а до српске је публике, да га не пусти да прође као „Омладина“ или „Збирка“.

Прота Јован Вучковић из Новог Сада, написао је и издао књигу под натписом *Митрополит Борђе Николајевић*. „Бранково Коло“ вели да је живот и рад овога знаменитог покојника описан овдје исцрпно, објективно и достојно оцијењен. Вјерујући ријечима „Бранкова Кола“ и ми ову књигу топло препоручујемо, — а нарочито браћи Босанцима, чији је пок. Николајевић митрополит био, — ма да писац није нашао за вриједно да нам исту и пошаље.

Иашла је из штампе и књига Стеве Николића-Кућетине *Живот на другом свијету* или *Душа после смрти човјечијег тјела*. Цијена је књизи 2 динара. — Ми је нијесмо добили.

Календари за 1898. Чим је јесен наступила, прихитише издавачи разних српских календара, да их што више у народу растура. Ми смо их до сада добили толико, да им ни имена не знамо, и ма да би требало, да их свијех изнесемо и рекнемо своје мишљење о њима, ми то ипак нећемо учинити из тога разлога, што би нам то сувише простора заузело, а и због тога што мислимо, да је свакако боље писати само о ваљанијим и већим календарима, него о свима. Између осталих до сад изашлих календара нарочиту пажњу заслужује *Орао*¹⁾ вели-

¹⁾ За Босну и Херцеговину растура га Књижевна Библиотека у Мостару.

ки илустровани српски календар, што га издаје књижевница Јована Радака, уређује ваљани уредник „Бранкова Кола“ *Паја Марковић-Адалов*. Његове слике израђене су сасвим добро, а има их и доста на броју; приповијетке има двије, но допала нам се само она од Драгутина Ј. Илића *Отац*. Почини чланци, написани од људи стручњака, достојни су најтоплије препоруке... Па и *Српски Великокикиндски календар* и ако је мањи од првих, ипак нам се допада. Његов је уредник Љубомир Лотић, чијих радова највише и налазимо. Цијена му је 25 новч.

На крају крајева да се осврнемо и на *Нови Орао*, што га издају Браћа Поповићи. Ми смо имали срећу, да и прије говоримо о овом календару па и сада не можемо ништа друго, него да потврдимо првашње ријечи, те искрено савјетујемо српски народ, да се чува оваких календара, који се штампају из — спекулације.

Увео листак, зваће се збирка пјесама покојног Војислава Димитријевића-Царића, што их издају његови другови. Цијена ће књизи бити 80 п. дин. или 40. новч.

Неколико Омладинаца у Биограду, покрећу нов лист за омладину, који ће се звати *Полет Омладинаца*. Лист ће излазити три пут мјесечно на табак бијеле, школске хартије, а стајаће до свршетка ове године само 1.50 п. дин. мјесечно 60 п. дин. а поједини број 25 п. дин. Нама се чини, да ће овај лист бити сувишан, кад је *Подмладак* већ покренут.

Приповијетке из народног живота од Кармен Силве, превели су на српски Коста А. Коновић и М. М. Карамарковић из Биограда, те позивају на претплату. Цијена ће књизи бити 25. новч. а биће украшена и ликом списатељке.

Мих. П. Анокић издао је збирку својих пјесама „*Силет пунолака*“. Ми вјерујемо, да је писац до-

бар Србин, али то није доста, да буде и добар пјесник. И себи и своме српском народу он ће више користити, ако се окани стихова, па уради на коме другом пољу, ће ће пожњети више успјеха.

Х. Ренер издао је у новом, попуњеном и умноженом издању, своју познату књигу *Durch Bosnien und Hercegovina*. Цијена је књизи 1.80 нч. Чудно нам је, што је ова велика књига, поред тако fine хартије, многих вјештачких израђених слика и натписа, тако јефтина. Зар је г. Ренер тако богат, да и дефицит трпити може?! У осталом књига није написана објективно, јер је писац на све гледао кроз ружичасте наочари; видно је све што је лијепо али не и оно што је рђаво, а у нас има много, врло много рђавога о коме би озбиљнији писци требали више да пишу него о ономе лијепоме. Осим тога писац зазире од имена *Србин* и *српски*, као што зазире и од разних српских старина, цркава и од других знаменитости, и т. д. које никако и не спомиње. Да ли је то морало бити? . . . Мислимо, да смо рекли доста.

Нов Золин роман. У „Погледу“ читамо ово: Познати париски лист *Le Journal* почео је у суботу 11. овог мјесеца у своме подлиску доносити најновији роман Золин под натписом *Париз*. То најновије дјело чувенога францускога књижевника прати се са највећом пажњом; оно је трећи и последњи део *Трију вароши*, од којих су *Лурд* и *Рим* публици већ познати. И у *Паризу* се и опет показује *поп Петар*, позната личност из два претходна романа. Уредништво *Journal-a*, предвиђајући да ће *Париз* привући на се велику пажњу читалаца, а у сретноме положају да може искључиво у својим ступцима тај роман доносити огромну и невиђену рекламу је направило.

Неколико дана пре него што ће почети излажење романа, сви париски зидови, на којима није забрањено метање огласа, били су прекријени рекламама. *Париз* и *Зола* свуда су се, крупним словима написани, пролазнику указивали. У четвртак 2. ов. м., редакција *Journal-a*, није се тиме задовољила. Она је тога дана изјутра извела у варош тридесетора кола нарочито припремљене за рекламу, на којима беху са сваке стране велики огласи о *Паризу*, илустровани и умјетнички израђени. Та кола су од 2—9 октобра свакога дана ишла по вароши под надзором два инспектора и од шест часова изјутра до пет часова у вече су кроз све крајеве Париза пролазила. У петак 10. октобра, број тих кола повећан је на стотину, и на њима од тада беху по три разна огласа: оглас који је и до тада био на колима, затим слика која је представљала Париз као неко чудовиште које се наднијело над једну гомилу кућа, и трећи на коме су само стајале ове ријечи: *У Journal-у ће почети излазити Париз од Емила Зола*. И кола су опет ишла цијелога дана по Паризу. Осим тога нарочити су људи разносили и бесплатно давали

свакоме плакату, на којима беху у бојама ликови неколиких чувенијих модерних романијера. Шаренило тих плаката свакоме је падало у очи; на њима се није помињао *Зола*; али ако је ко год окренуо и наличје, да види има ли чега и на другој страни, могао је прочитати и ту како ће у *Journal-у* нови роман излазити.

На дан почетка излажења романа она стотина кола није пролазила само кроз париске улице, већ је допирала и до околних села. Толиком рекламом најзад су редактори *Journal-a* успели да су у суботу 11. ов. м. знале све Паризлије без изузетка да Золин роман почиње излазити у подлиску, па су, шта више, то знали и становници села и варошица два до три часа од велике вароши удаљених.

И *Париз* је најзад почео излазити. Судећи по почетку, роман ће бити врло интересантан. У првој и другој глави, лепо се износи контраст између богаштине, пресипања и сиротиње, гладовања. Износи се париски сјај, и париски јад. *Journal* се врло добро продаје и редактори су са резултатом рекламе задовољни. Они су извјесно и рачунали на успјех кад нису жалили *сто, двадесет хиљада динара* да потроше на саму рекламу. А ако је реклама надмашила све остале, није никакво чудо кад јој је предмет био један Золин роман.

Fred.

Споменик Ги де Мопасану. — У најљепшем крају кокетног парка Монсо, у близини вјештачког језера и порушене колоноде, а под грањем стољетног кестена, на најомиљеним мјесту *његовом*, куда се он за свога живота, удубљен у мисли, најрадије шетао, — подиже захвални француски народ 13. октобра о. г. достојан споменик своме рано преминулом пјеснику — љубимцу, *Ги де Мопасану*. — Умјетнички израђен стуб држи на себи попрсје пјесниково, чије су сањалачке очи пут неба управљене; у подножју стуба је алегоријска слика: млада Парискиња, обучена по најновијој моди, лешкарн, задубљена у мисли, а на кољенима држи књигу омиљеног јој писца. — Иницијативу за овај споменик дало је *Друштво књижевника*, а израдио га је умјетник *Вериче*, узевши за то један мотив из *Мопасановог* романа *Fort comme la mort*.

За вријеме откривења било је значајних говора. Г. *Ружон*, директор *Академије Вјетинд*, заступао је француску владу. *Арсен Усе* (Houssaye), говорио је у име *Друштва књижевника*, оцјенивши подробно дјела слављеникова. С пуно осјећаја и другарске љубави, говорио је за тим *Анри Ружон*, који је био нераздвојни друг покојников. *Емил Зола* говорио је у име другова пјесникових, а на пошљетку чланица *Comedie Française* прочитала је пригодну пјесму *Жака Нормана*. — Тиме је била завршена ова свечаност, којом се одало дужно поштовање једном сјајном имену француске литературе.

УМЈЕТНОСТ.

Српска драма у Загребу. Управа хрватског казалишта у Загребу, примила је у свој репертоар нову драму нашега ваљаног Милоша Цветића *Родитељски грјеси*. Од срца се радујемо томе, што и браћа Хрвати увидјеше, да је боље представљати ваљаније комаде из *српског* живота, него ли којекакве из швапског, мађарског и т. д.

Нов позоришни комад. На српској биоградској позорници давао се је недавно нов комад, што га је написао омиљени хумориста српски *Бранислав Нушић*. Комаду је натпис *Прва парница*.

Хришћанско позориште. Француска драмска књижевност даје довољно повода, да се њоме баве фи-

лософи и моралисте, који већ одавна тврде, да француска драма иде на руку неморалности, и да убија врлине наивнијег и простосрдачнијег свијета, који је осуђен да на позорницама из дана у дан гледа прељубу, развод брака и томе слично. Што је најгоре — по њиховом тврђењу — француски драмски писци не само што штете прељубнике, већ их извињавају. Између осталих чланака и списа публикованих о том питању, заслужује пажњу спис свештеника *Деланорта*, штампан у јунској свесци „*Etudes philosophiques et religieuses*“. На име, он предлаже реформу француске драме, а стварање једног хришћанског позоришта, које би сходним комадима из области религије кр-пиле врлине Француза. □

РАЗНО.

Иван Константиновић Ајавазовски. Чувени руски поморски сликар славио је 27. септембра шездесето-годишњицу свога рада, а руски цар га је тијем поводом одликовао високим редом. Ајавазовски живи у Криму у родном граду Феодосији, гдје још и данас, у 80. години, марљиво ради. Слављени умјетник израдио је у своме животу преко 5000 слика, које су распрострањене по цијелом свијету. Већина истијех налази се у Русији, но има их и у Инглеској, у Холандији, у Ватикану, код Султана, у Батавији и у Америци. Први богаташи окитили су Ајавазовскијем сликама своје палаче. Његове радње имаду велику цијену, јер међу новијем поморскијем сликама ни један није умно тако дивно и тако идеално приказати љепоте и страхоте мора као он. Необичан је начин, како је његов таленат избио на јаву. Бивши гувернер у Одеси, Б. Ј. Касмачејев, шетао је одеским улицама и нашао у једној забитној улици цијелу ограду једне куће нашарану разнијем сликама. Полицији нареди, да одстрани те сликарије. За неколико дана дође опет у исту улицу, види ограду јеш више нашарану, а фигуре као уз пркос још веће и смјелије. Погледа боље и примјети, да су то скорашње слике лијепо израђене, да сликарева рука није правилно извјезбана али да показује особитог дара. Уђе у собу и нађе 12-годишњег дјечака, нареди, да му покаже његове основе и сличице на папиру, понесе их собом и за кратко вријеме био је младић у царској академији у Петрограду, коју је оставио као умјетник Ј. К. Ајавазовски. Гувернер Касмачејев и сад му је пријатељ.

„С. А.“

† **Федор Буслајев**, велики руски научник, умро је 1. пр. м. у близини Москве, на свом имању Љубљину, у 80-ој години. Ми биљежимо смрт овога знаменитог Руса жалећи искрено нестајање једне добре душе и једног вриједног и заслужног човјека. Буслајев је Нестор руских етнографа и филолога; он им је прокрчио терен и мудро показао правце, и оно, што су Руси у том погледу створили, свршено је његовим радом, потпором и заузимањем. Његов професорски и књижевни рад не може се овим врстама обухватити; ми помињемо само, да је четрдесет година професоровао на петроградском универзитету, имајући изванредног утицаја на своје ученике. Најзнаменитија су му дјела: „Утицај Хришћанства на словенски језик“ (једно од првих његових дјела), „Руски епос“, „Историчке скице руске народне књижевности“, „Народна појезија и народни обичаји“, „Споменица старо-руске књижевности“ итд. Пре дужег времена напустио је својевољно професуру, да би могао што више средити богату грађу из области својих испитивања. Велику важност, за његове последнике нарочито, имају његове „Успомене“, штампане 1892. г. у „Вјеснику Јевропе“. а. б.

Исправак. — У пјесми *Ко ти даде . . .* (страна 327.) у трећој строфи поткрала се ова погрјешка:

„Онај, који *свето*, *тајно*

— С неба шаље сунце сјајно, и т. д.

а треба да стоји:

„Онај, који *свјету* *тајно*

С неба шаље и т. д.

што молимо да се исправи.

СЛАВА ВУКУ КАРАЏИЋУ.

Прошлого мјесеца је лијепи Биоград, дивна престоница дичне нам Србије, прославио необично славље и ријетко, не само код нас Срба, него и код других већих и напреднијих народа.

Из далекога Беча, из земље туђинске, гдје су се годинама одмарали посмртни остаци бесмртнога Вука Караџића, пренесени су они у српску земљу, у земљу среће и слободе. Кости дичнога сина мајке Србије, милога чеда Српскога Народа, а оца новије књижевности српске, примила је српска земља у материнска наручја своја, да се туде одмарају. Српска рука, српскијем цвијећем китиће од сада гроб његов; српске пјесме хориће се око њега, а Срби и Српкиње долазиће и доносити чеда своја у наручју, да цјеливају хладну плочу и српском сузом оросе мјесто, гдје се одмара један од највећих великана српских.

Ту, крај тога гроба, долазиће и сједити слијепи, стари гуслар, са маленим унучетом и мамећи сјетне звуке са танких струна, пјеваће оне дивне српске народне пјесме, којима се бесмртни Вук тако одушевљавао. Око слијепога гуслара купиће се загрљена омладина српска, те, слушајући славу старих јунака, запламтиће и загријаће се, закуца ће живље срце у многог новог Обилића и, над тим гробом, заклињаће и снівати снове о бољој, о сјајнијој, и љепшој будућности српскога Народа.

А ми, Срби из кршине Херцеговине, духом ћемо вазда бити уз милу браћу своју и преко толиких брда и долина, гора и шума, клицаћемо најодушевљеније: *Живило Српство! Слава Вуку Караџићу!*

„ЗОРА“ ИЗЛАЗИ ЈЕДАН ПУТ У МЈЕСЕЦУ И ТО НА СВРШЕТКУ СВАКОГ МЈЕСЕЦА. ИЗНАША 4—5 ТАБАКА А ЦИЈЕНА ЈОЈ ЈЕ ЗА СВЕ ЗЕМЉЕ: НА ЧИТАВУ ГОДИНУ ФОР. 4.— НА ПО ГОДИНЕ ФОР. 2.— ЗА ТАКЕ НА ЧИТАВУ ГОДИНУ САМО ФОР. 3.— ПРЕТИЛАТА И РУКОПИСИ ШАЉУ СЕ НА УРЕДНИШТВО.

Огласи се рачунају од петит ретка у једном ступцу и то: за једно оглашавање по 8 новч., за 3 оглашавања по 6 новч., а за више од 3 пута, кад и за огласе на читавој страни, знатно јефтиније, по погодби. За сваки пут оглашавања урачунава се 30 новч. биљеговина.

ШТАМПАРИЈА ИЗДАВАЧКЕ КЊИЖАРНИЦЕ ПАХЕР И КИСИЋА У МОСТАРУ.